

Інформація про автора

КОЛОМІЄЦЬ Тетяна Вікторівна – аспірант кафедри аналізу та статистики, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail sher.tv@mail.ru).

KOLOMIETS Tetiana – Postgraduate Student of the Department of Analysis and Statistics, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3 Soniachna str., e-mail sher.tv@mail.ru).

КОЛОМИЕЦ Татьяна Викторовна – аспирант кафедры анализа и статистики, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail sher.tv@mail.ru).



УДК 338.012

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В ПЕРЕРОБНИХ ГАЛУЗЯХ АПК ©

М.Л.ВАРЛАМОВА,
здобувач[†] кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)

Досліджено розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в переробних галузях АПК. Виділено особливості інвестування в переробні галузі АПК. Проаналізовано динаміку підприємств переробної галузі АПК, що здійснювали інноваційну діяльність протягом 2008-2014 років, її напрями. Виявлені тенденції стосовно динаміки обсягів інвестицій в інноваційну діяльність в переробній галузі АПК. Проаналізовані джерела фінансування інноваційних процесів за 2008-2014 роки, зазначені основні зміни в структурі інвестування переробної галузі АПК. Здійснено сегментацію областей України за рівнем інвестиційно-інноваційної активності на основі кластерного підходу, що дозволило виділити регіони, які потребують першочергових дій, направлених на стимулювання на національному рівні інвестиційно-інноваційних процесів в переробних галузях АПК. Виділені основні позитивні та негативні чинники впливу на інноваційні процеси в переробних галузях АПК.

Ключові слова: інвестиції, інновації, інвестиційно-інноваційні процеси, переробні галузі АПК, інвестиційно-інноваційна активність, інвестиційно-інноваційна політика.

Рис.6. Табл.1. Літ.4.

© **М.Л. ВАРЛАМОВА, 2016**

[†] Науковий керівник: Прутська О.О., д.е.н., професор

Постановка проблеми. В умовах нестабільного розвитку економіки України, активної інтеграції України у світове господарство актуальною стає проблема посилення інноваційного розвитку в усіх галузях національного господарства. Особливо важливим дане питання є для переробних галузей АПК, що відіграють значну роль у формуванні продовольчих ресурсів країни. Однією з основних причин, що стримує розвиток інноваційної діяльності в країні загалом є відсутність фінансування. Навіть добре продумана інноваційна політика не є реальною в умовах тривалої інвестиційної кризи. У зв'язку з цим важливим є посилення ролі держави у формуванні сприятливого середовища для залучення інвестицій в переробні галузі АПК, передусім, в розвиток інноваційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і методологічних аспектів розвитку інвестиційних та інноваційних процесів в АПК приділено у працях багатьох вчених, серед яких слід зазначити І. Іртищеву [1], П. Саблука [3], Г. Калетніка [3], А. Мазура [2] та інших. Однак, ще недостатньо дослідженим залишається аналіз розвитку інноваційно-інвестиційних процесів у переробних галузях АПК.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є аналіз розвитку інвестиційно-інноваційних процесів та формування пропозицій щодо їх стимулювання в переробних галузях АПК на рівні держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток виробництва в переробних галузях АПК зумовлений різноманітними чинниками, серед яких найважливішими, у період ринкових перетворень, виступають інвестиційно-інноваційні процеси.

Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів передбачає розвиток системи факторів та умов, що сприяють активізації інвестиційно-інноваційної діяльності.

Розвиток вимагає системного підходу, що обумовлює необхідність змін в системі управління:

- забезпечення пріоритетів науково-технічного, промислового, соціально-економічного розвитку країни, його структурна перебудова і технологічна модернізація;
- формування і організаційне забезпечення національних та регіональних науково-технічних, інноваційних програм і проєктів;
- стимулювання розвитку діючих і створення нових науково-технічних, інноваційних, науково-виробничих структур.

Серед особливостей інвестування в переробну галузь слід зазначити:

- нестабільність закупівельної ціни сировини для переробного підприємства, що залежить від врожайності оскільки в структурі собівартості від 50% до 80% складають витрати на закупівлю сільськогосподарської сировини.
- безпосередній вплив якості сировини на якість готової продукції;
- товари переробної промисловості АПК користуються найбільшим попитом серед населення, особливо продукти харчування, оскільки вони задовольняють первинні потреби людини;
- у сфері продуктів харчування підвищені вимоги та контроль за якістю продукції, що, по-перше, вимагає використання складних технологій виготовлення, а, по-друге, виникають певні труднощі при експорті;
- високий рівень конкуренції.

Аналізуючи розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в переробних галузях АПК, слід зазначити, що частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю протягом у 2014 році збільшилась на 4,8 % у порівнянні з 2008 роком, проте в 2013-2014рр. спостерігається негативна динаміка (рис.1).

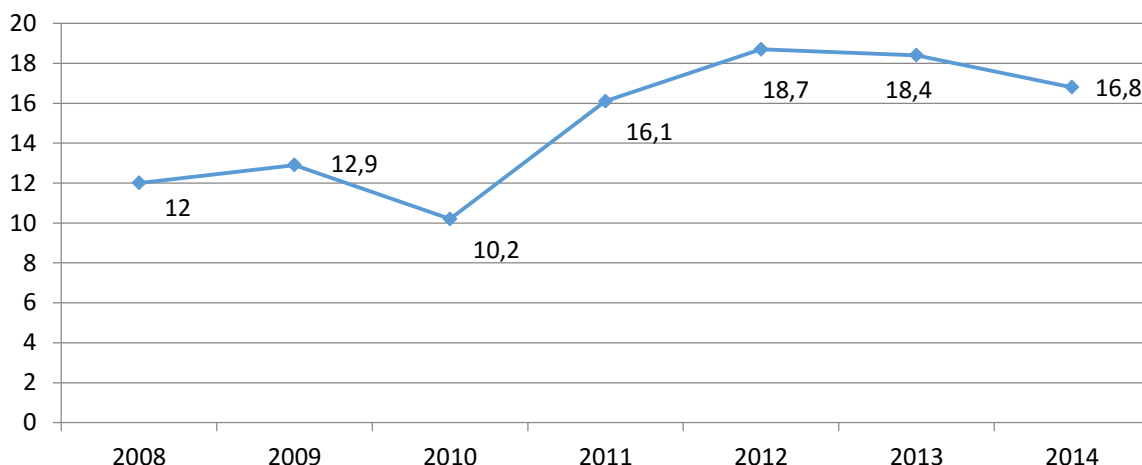


Рис. 1. Частка підприємств переробної галузі АПК, що здійснювали інноваційну діяльність в 2008-2014рр. по Україні, %*

*Джерело: Складено автором на основі [4]

При цьому аналізуючи види інноваційної діяльності, слід зазначити, що в переробній галузі АПК інноваційна діяльність знаходить свій прояв у придбанні машин, обладнання та програмного забезпечення, що дозволяють її реалізувати (рис.2).

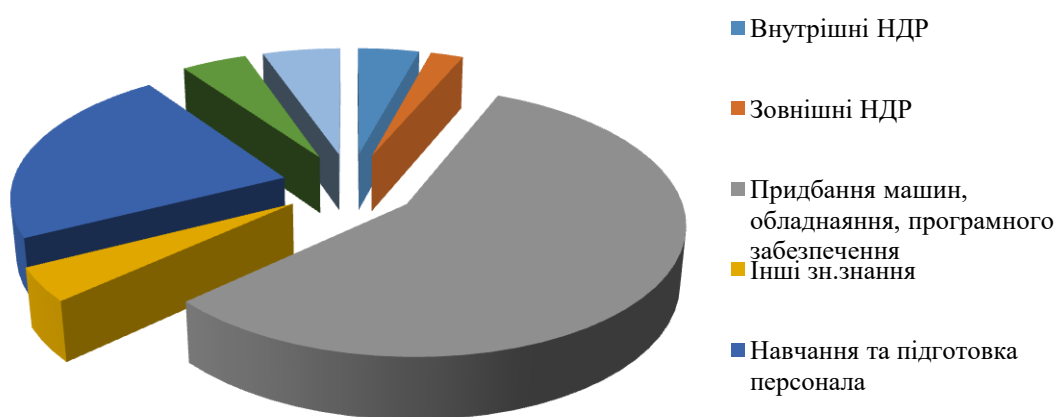


Рис.2. Розподіл переробних підприємств за напрямками інноваційної діяльності, од.*

*Джерело: Складено автором на основі [4]

Дана тенденція спостерігається протягом 2008-2014 років. Проте, якщо порівняти частку переробних підприємств, інновації яких нові для ринку, то слід зазначити, що в 2008 році їх доля складала 6,5 % порівняно з загальною кількістю підприємств, що здійснювали інноваційну діяльність, а в 2014 році – 4,7 %.

Значно зросла кількість переробних підприємств АПК, що справджували інновації у навчанні та підготовці персоналу. Якщо в 2008 році їх частка складала 8,4 % від загальної кількості підприємств, що впроваджували інновації, то в 2014 році – 24,2 %.

Характеризуючи інвестиції в інноваційну діяльність переробної галузі АПК, слід зазначити, що протягом 2008-2014 років спостерігається позитивна динаміка (рис. 3).

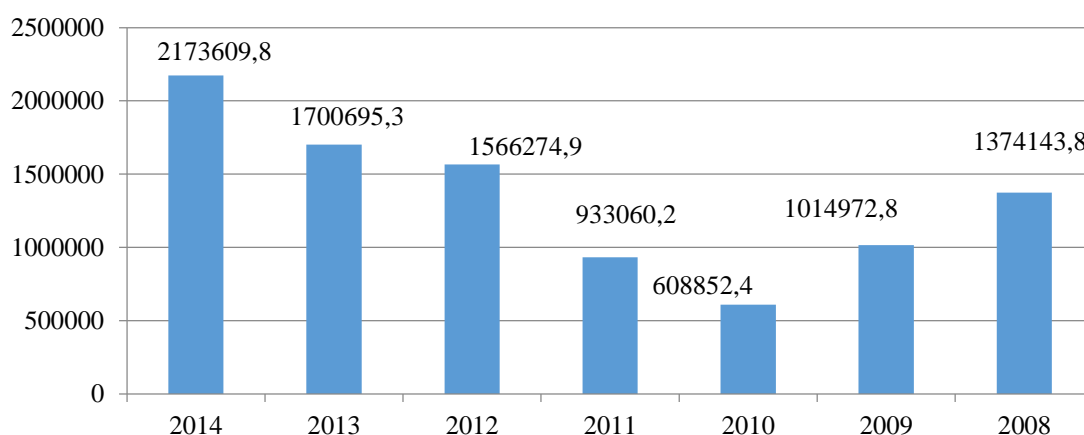


Рис. 3. Інвестування в інноваційну діяльність підприємств переробної галузі АПК в 2008-2014 рр., тис. грн.

*Джерело: Складено автором на основі [4]

Так, в 2008 році розмір інвестицій складав 1374143,8 тис. грн, в 2014 році – 2173609,8 тис. грн, тобто приріст інвестицій в інноваційну діяльність протягом вказаного періоду складає 58 %. В період всесвітньої економічної кризи обсяги фінансування суттєво зменшуються, проте, починаючи з 2011 року спостерігається стабільна позитивна динаміка.

Досліджуючи інвестиційно-інноваційні процеси в переробній галузі АПК, також ми зупинились на аналізі джерел їх фінансування (табл.1).

Таблиця 1

Розподіл інвестицій в інноваційну діяльність за джерелами в 2008- 2014 рр., тис. грн*

Рік	Усього	Власних	Держ. бюдж.	Вітч. інвест.	Іноз. інвест	Кредити	Інше
2014	2173609,8	1768501,9	0,4	-	380,0	403218,3	1509,2
2013	1700695,3	1477280,1	5,8	-	137643,6	85765,8	-
2012	1566274,9	1411651,3	52,7	-	-	154198,8	372,1
2011	933060,2	867122,8	-	-	9395,9	56074,5	467,0
2010	608852,4	532711,7	-	-	-	75910,7	230,0
2009	1014972,8	951285,4	35,5	-	77,3	63574,6	-
2008	1374143,8	1019978,3	-	600,1	-	353565,4	-

* Джерело: Складено автором на основі [4]

Було виявлено, що в структурі джерел фінансування станом на 2014 рік переважають власні кошти підприємств.

Їх частка в 2014 році становила 81 % у загальному обсязі фінансування інноваційних процесів, в 2008 році – 74 %. Другою за обсягом в структурі джерел фінансування є частка кредитів, що зменшилась у 2014 році на 6,8 % порівняно з 2008 роком.

Рівень інвестиційно-інноваційного розвитку національного господарств в цілому по державі визначається розвитком інвестиційно-інноваційних процесів в областях. З метою визначення рівня інвестиційно-інноваційної активності нами був проведений кластерний аналіз і виділені групи областей України за наступними трьома рівнями: високий, середній і низький.

Для проведення кластеризації були використані наступні показники:

1. Кількість інвестицій;
2. Витрати на інновації;
3. Питома вага підприємств, що займалися інноваційною діяльністю;
4. Впровадження інновацій на промислових підприємствах.

Для проведення кластеризації використаємо метод k-середніх, ціллю якого є поділ n -спостережень з R^n множини на k -кластерів, при цьому кожне спостереження відноситься до того кластеру, до центру (центроїду) якого воно є найближчим.

В якості міри близькості використовується Евклідова відстань:

$$p(x, y) = \|x - y\| = \sqrt{\sum_{p=1}^n (x_p - y_p)^2}, \quad (1)$$

де x, y – спостереження, які належать до множини R^n .

Отже, сутність методу k-середніх полягає у розділі n -спостережень на k -груп (або кластерів), де $(k \leq n)$, а саме $S = (S_1, S_2, \dots, S_k)$, щоб мінімізувати сумарне квадратичне відхилення точок кластерів від центроїдів цих кластерів.

Використовуючи ППП Statistica та пакет кластерного аналізу, було задано поділ на 3 кластери.

В результаті використання даної методики отримано групування областей за рівнем інвестиційно-інноваційної активності.

До 1-го кластеру з середнім рівнем інвестиційно-інноваційної активності увійшли такі області: Дніпропетровська, Донецька; Київська; Полтавська (рис. 4).

Members of Cluster Number 1 (new.sta) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 4 cases					
	Distance				
Дніпропетровська	0,856113				
Донецька*	0,387300				
Київська	0,719951				
Полтавська	0,807036				

Рис. 4. Спостереження, що увійшли до першого кластеру

*Джерело: розраховано автором на основі [4]

До другого кластеру - з низьким рівнем інвестиційно-інноваційної активності увійшли (рис. 5.) наступні області: Волинська, Житомирська, Закарпатська, Кіровоградська, Луганська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська.

Members of Cluster Number 2 (new.sta) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 11 cases					
	Distance				
Волинська	0,311371				
Житомирська	0,106270				
Закарпатська	0,984380				
Кіровоградська	0,601239				
Луганська	0,338567				
Рівненська	0,787086				
Тернопільська	0,246586				
Хмельницька	0,246698				
Черкаська	0,249802				
Чернівецька	0,344166				
Чернігівська	0,248719				

Рис. 5. Спостереження, що увійшли до другого кластеру

*Джерело: розраховано автором на основі [4]

До третього кластеру з високим рівнем інвестиційно-інноваційної активності увійшли такі області (рис. 6): Вінницька; Запорізька; Івано-Франківська; Львівська; Миколаївська; Одеська; Сумська; Харківська; Херсонська.

Members of Cluster Number 3 (new.sta) and Distances from Respective Cluster Center Cluster contains 9 cases					
	Distance				
Вінницька	0,938019				
Запорізька	0,525966				
Івано-Франківська	0,782645				
Львівська	0,609501				
Миколаївська	0,624751				
Одеська	0,676782				
Сумська	0,518702				
Харківська	1,267778				
Херсонська	0,944085				

Рис. 6. Спостереження, що увійшли до третього кластеру

*Джерело: розраховано автором на основі [4]

Отже, низьким рівнем інвестиційно-інноваційної активності характеризуються 11 областей, що вимагає визначення факторів, які впливають на розвиток інвестиційно-інноваційних процесів.

Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів вимагає формування національної інвестиційно-інноваційної політики – комплексного багаторівневого завдання, кожен з етапів якого вимагає обґрунтування і адаптації до умов функціонування соціально-економічної системи.

Основна мета інвестиційно-інноваційної політики в переробній галузі АПК - створення умов для ефективних вкладень і впровадження інновацій в економіку галузі.

Загальними умовами і факторами, які сприяють інвестиційно-інноваційному розвитку переробних галузей АПК є удосконалення ринкового способу господарювання, наявність в Україні значних природних ресурсів, накопичений ще за часів СРСР потужний науково-освітній потенціал галузі, місткий внутрішній продовольчий ринок та наявність факторних умов для виробництва натуральних та екологічно безпечних харчових продуктів.

У той же час, серед негативних чинників впливу на інноваційні процеси в переробних підприємствах АПК слід виділити такі, як:

- обмежені фінансові ресурси переробних підприємств по фінансуванню впровадження інноваційних технологій;
- відсутність спеціалізованих державних інвестиційних та венчурних фондів фінансування інвестування інноваційних технологій в АПК;
- низький рівень розвитку інвестиційно-інноваційних кластерів в аграрній сфері.

Управління інвестиційно-інноваційними процесами на державному рівні пропонується здійснювати, враховуючи розподіл за поданими вище кластерами. При розробці заходів державного управління вважаємо необхідним для областей з низьким рівнем інвестиційно-інноваційної активності створити конкурентні умови для інвестування в переробну галузь АПК, що дозволять стимулювати розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в галузі.

Висновки. Розвиток інвестиційно-інноваційних процесів в переробних галузях АПК має ґрунтуватися на їх стимулюванні на державному рівні. На основі проведеного аналізу інвестиційно-інноваційних процесів в переробній галузі АПК встановлено, що в 2014 році збільшилась частка підприємств, що проводили інноваційну діяльність порівняно з 2008 роком. За напрямками інноваційної діяльності переважає кількість підприємств, що придбали машини, обладнання та програмне забезпечення. Встановлено, що дана тенденція спостерігається протягом всього досліджуваного періоду. Обсяги інвестування також збільшились у 2014 році у порівнянні з 2008 роком. В структурі джерел фінансування інноваційної діяльності переважають власні кошти підприємств.

Важливим при формуванні стратегічних рішень та дій в даному аспекті є врахування інвестиційно-інноваційної активності областей. На основі кластерного підходу здійснено сегментацію областей України за рівнем інвестиційно-інноваційної активності, що дозволило виділити області, які потребують першочергових дій, направлених на стимулювання на національному рівні інвестиційно-інноваційних процесів в переробних галузях АПК.

Перспективною є розробка стратегічних напрямків інвестиційно-інноваційного розвитку переробної галузі АПК на основі проведеного сегментування областей за рівнем інвестиційно-інноваційної активності.

Список використаних джерел

1. Іртищева І. О. Регіональні особливості інноваційних процесів в агропродовольчій сфері українського Причорномор'я / Іртищева І. О. – К.: РВПС України НАН України, 2009. – 60 с.
2. Мазур А. Г. Стратегічні напрями розвитку переробних підприємств АПК Вінницької області в умовах глобалізації / А.Г. Мазур, Я.В. Гонтарук // Вісник ОНУ ім. І.І.Мечникова. – 2015. – Т.20 (Вип. 3). – С. 71-74.
3. Саблук П. Т. Національна доктрина продовольчої безпеки України / П.Т. Саблук, Г. М. Калетнік // Економіка АПК. – 2011. – №8. – С. 3-10.
4. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Електронний ресурс. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Список використаних джерел у транслітерації / References

1. Irtysheva I. O. Rehionalni osoblyvosti innovatsiinykh protsesiv v ahroprodovolchii sferi ukrainskoho Prychornomoria / Irtysheva I. O. – K.: RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, 2009. – 60 s.
2. Mazur A. H., Hontaruk Ya.V. Stratehichni napriamy rozvytku pererobnykh pidpriemstv APK Vinnytskoi oblasti v umovakh hlobalizatsii // Visnyk ONU im. I.I.Mechnykova. – 2015. – Т.20 (Vyp. 3). – S. 71-74.
3. Sabluk P. T. Natsionalna doktryna prodovolchoi bezpeky Ukrainy / P. T. Sabluk, H. M. Kaletnyk // Ekonomika APK. – 2011. – №8. – S. 3-10.
4. Ofitsiinyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Elektronnyi resurs. — Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

ANNOTATION

DEVELOPMENT OF INVESTMENT AND INNOVATION PROCESSES IN THE PROCESSING INDUSTRIES OF AGRO-INDUSTRIAL COMPLEX

VARLAMOVA Maria,
researcher,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)

The development of investment and innovation processes in the processing industries of agro-industrial complex is studied. Peculiarities of investment in the processing industries are given. The dynamics of agro-industrial enterprises that carried out innovation activities during 2008-2014 and its directions are analyzed. Trends regarding the dynamics of investments in innovation in the processing industries are identified. Sources of funding innovative processes for 2008-2014 are analyzed, the major changes in the structure of agro-industrial investment are examined. Segmentation of regions of Ukraine in terms of investment and innovation activity through the cluster approach is done, it allowed to select areas that needed immediate action aimed at

stimulating the national level of investment and innovation in the processing industries. The basic positive and negative factors of influence the innovation processes in the processing industries are given.

Keywords: investment, innovation, investment and innovation processes, agro-industrial, investment and innovative activity, investment and innovation policy.

Fig. 6. Table 1. Lit. 4.

АННОТАЦИЯ РАЗВИТИЕ ИНВЕСТИЦИОННО-ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ В ПЕРЕРАБАТЫВАЮЩИХ ОТРАСЛЯХ АПК

ВАРЛАМОВА Мария Леонидовна,
соискатель кафедры финансов и кредита,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

Исследовано развитие инвестиционно-инновационных процессов в перерабатывающих отраслях АПК. Выделены особенности инвестирования в перерабатывающие отрасли АПК. Проанализирована динамика предприятий перерабатывающей отрасли АПК, осуществлявших инновационную деятельность в течение 2008-2014 годов, ее направления. Выявлены тенденции относительно динамики объемов инвестиций в инновационную деятельность в перерабатывающей отрасли АПК. Проанализированы источники финансирования инновационных процессов в 2008-2014 годы, указаны основные изменения в структуре инвестирования перерабатывающей отрасли АПК. Осуществлено сегментацию областей Украины по уровню инвестиционно-инновационной активности на основе кластерного подхода, что позволило выделить регионы, требующие первоочередных действий, направленных на стимулирование на национальном уровне инвестиционно-инновационных процессов в перерабатывающих отраслях АПК. Выделены основные положительные и отрицательные факторы влияния на инновационные процессы в перерабатывающих отраслях АПК.

Ключевые слова: инвестиции, инновации, инвестиционно-инновационные-процессы, перерабатывающие отрасли АПК, инвестиционно-инновационная активность, инвестиционно-инновационная политика.

Рис.6. Табл.1. Лит.4.

Інформація про автора

ВАРЛАМОВА Марія Леонідівна – здобувач кафедри фінансів та кредиту, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: marryvar@yandex.ua)

VARLAMOVA Maria - researcher, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3 Soniachna str., e-mail: marryvar@yandex.ua).

ВАРЛАМОВА Мария Леонидовна - соискатель кафедры финансов и кредита, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: marryvar@yandex.ua).

